

Ito VII, xxxvi. Unde Ecclesia haec septem vita capitalia ab hisce draconis capitibus, ut videatur, appellavit; quia ad ea quasi ad capita cetera reducuntur, ut docet S. Gregorius, XXXI Moral., xxxi, et Cassianus, Collat. V, cap. ii. Porro per decem cornua denotatur daemonum tum multitudine, tum etiam singularum vis et potentia, ut significetur bellum quod adversus Ecclesiam et Christianos gesserunt, gerunt et gerent, acerrimum esse, sequacae periculosisimum. Sic Danielis vii, 7, quarta bestia significare Romanum imperium, decem habet cornua, que significant Romanorum polityarchiam, scilicet Senatoris numero millos et potentia validos: hi enim regebant olim Roman et Romanum Imperium, itque soli ante Iulium Caesarum, post eum vero una cum Imperatore. Erat enim Senatus gravissima principum concio, que Imperatore et Imperium numero, virtute et consilio fulciebat, ita ut, moriente Imperatore, ipsa non moretur, sed jugiter permaneret. Verum haec mystica sunt potius quam literalia. Unde Haymo et alii passim, mystice per septem haec capita accipiunt septem vita capitula. Rursum Richardus per decem cornua accipit secundam potestatem, puta reges omnes qui Decalogum, Deique legem et cultum impugnunt.

Ad litteram ergo decem cornua draconis, id est Luciferi, sunt decem reges (cornu enim symbolum est roboris et regni, ut ostendit Daniel. vii) qui dominabuntur in orbe quando veniet Antichristus, et quibus tres occidet Antichristus; unde reliqui septem timore perculsi, sponte ipsi se subdant, et cum eo quasi daemonis instrumento, Christianos et Ecclesiam pessimudare et evadere conabuntur. Id ita esse patet ex Daniel. vii, 24, et cap. xi. Vide ibi dicta. Similiter septem capita sunt septem ali reges, et quibus unius, isque praecipius erit Antichristus: sex reliqui erunt illus praecursors, illumque ali per plura, alii per pauciora secunda anteibunt; ita enim se explicabit Jean. xvii, 9 et 12, ubi explicabo quinam sint hi reges. Quocirca solum praecipuum draconis caput habebat decem cornua, id est, decem reges sibi subditos: reliqui vero ejus capita lateralia et minora carebant hisce cornibus, et solum singula habebant diademata, ut recte adverbit Alcazar, et in imagine mulieris et draconis expressit pag. 614, quia solus Antichristus subiecti sibi decem mundi reges, non ceteri sex. Symbolice Petrus Galatinus hic censet per septem draconis capita significari septem Ecclesias persecutiones, sibi invicem ex ordine successuras, quas ipse enarrat.

4. ET CAUDA EIUS TRAHEBAT TERTIAM PARTEN STELLARUM, ET MISIT EAS IN TERRAM, — id est, damnum occidit multos ex Apostolis, primitisque fidelibus et Evangelii praecōnibus, inquit Alcazar. Pro trahebat enim grāce est dēp̄, quod significat candes iōtibus et voluminibus devolvere, indeque mittere in terram, ut casu eliduntur et occiduntur.

Sic enim de bestia maris dicitur cap. seq., vers. 7: « Datum est illi bellum facere cum sanctis, et visa cere eos. »

Verum dico cum S. Gregorio, lib. XXXII Moral., cap. xiv, Ribera et aliis, sicut praecipuum hujus draconis caput, ita et cauda illi respondens representat Antichristum. Ipse enim est caput draconis, quia diabolus primarius erit dux, princepsque omnium tyrannorum et impiorum. Idem est cauda, quia ipse erit extrema draconis, id est corporis diaboli pars. Hie trahet post se in suum perfidum terram partem stellarum, id est illustrum Sanctorum, qui quasi duces, vel doctores, vel ceteri eminentes, instar stellarum alii praeiacebant. Nam ex plebe multo plures trahet et pervertet. « Stellaris de celo cadere, ait S. Gregorius, est nonnullus, relicta spe celestium, illo duce ad ambitum glorie secularis inhiare. » Sic de Antiochico Epiphagine dicitur Daniel. viii, 10: « Dejeicit de fortificione, et de stellis, et concuīt eas; » ubi stellis vocalis Iudeus doctrina, pietate, vel genere illustres, quos Antiochus suis misis ad apostasiam et idolatriam inflexit: ita S. Hieronymus, Theodoretus et alii ibidem.

Alludit ad primum Luciferi superbiam peccatum, ut docet Victorinus, quo ipse rebellans Deo, sua cauda, id est post se, suadendo et sollicitando traxit tertiam partem stellarum, id est estergetorum. Unde ex hoc loco et nonnulli similibus, multi moderni Doctores Scholastici, inter quos est Franciscus Suarez, III part., tom. II, disp. 31, sect. 4, §. Et hī ergo, probabilitati opinantur Luciferi et assulariorum ejus ambitionem in eo situm fuisse, quod accepta a Deo revelatione de futura unione hypotheticae Verbi eum humana natura, humanae nature hanc dignitatem invidenter; videbat enim eam sibi et angelis preponi. Quocirca illam sibi appetit, itaque voluit fieri Deus non per essentiam (hoc enim sciebat esse impossibile), et implorare contradictionem, sed per unionem hypotheticam. Idecirco enim insecurus est puerus masculum quem peperit mulier, puta Christum, ob eumque in celo cum Michaeli dimicavit, ut hic dicitur, volens eum neci tradere, quia invidit ei hanc unionem. Omne enim ejus bellum est contra puerum hunc, adeoque duellum quod cum eo inchoavit in celo, illud ipsum continuat jugiter in terra.

Porro quod in hac allusione (alius enim est ^{An} ^{ut} ^{angeli} sensus litteralis primario intentus, ut jam dixi) ^{rum} ^{est} ^{de} ^{Deus} dicitur Lucifer traxisse post se tertiam partem stellarum, id est angelorum, non arithmeticō, sed ^{de} ^{de} vulgariter accipiendum est, scilicet tertiam, id est magnam partem. Nam non videtur praecisa traxisse tertiam; inde enim seceretur plures esse homines quam sint angelii et demones simul juncti. Id sequi patet, quia soli homines beandi, puta electi, suppletur hanc tertiam partem angelorum lapsorum, eorumque ruinas adimplent. Jam vero homines beandi non sunt tercia pars, immo nec de-

simia omnium hominum. Nam longe plures homines damnantur quam salventur, nimurum ex decem vix unus, immo si credimus S. Chrysostomum ex centum vix unossalvatur. Ergo homines beandi vix sunt decima, et secundum Chrysostomum vix centesima pars hominum. Quocirca si homines beandi expletu numerum tertie partes angelorum quo lapsa est, damnandi non tantum duas reliquias angelorum partes, que persistent, explent, sed et insuper septem, et secundum S. Chrysostomum 97 alias tantas. Hoc autem non videatur verum. Nam S. Dionysius, lib. de Cœlesti Hierarch., docet angelos maximo esse numero et quasi innumerabiles, ac superare numerum rerum corporeorum: ergo et hominum. Aut ergo dicendum est tertiam partem angelorum praecise non cedisse; aut si precise tercia cedidit, in eam non tot praecise succederet homines beandi, quot cedidit angelii; quot posterius valde verisimile est. Cum enim dicitur homines succederet in locum angelorum lapsorum, ut eorum ruinas sarciant, hoc genericē et indefinite, non singulariter et definite intelligendum est, nimurum quod octo electorum ex hominibus succedit in cœlum angelorum lapsorum, etsi ille hoc sit minor, eumque numero non adaequat: non autem quod singuli homines singulis angelis succedant, ac consequenter tot sint homines salvandi, quot angelii labentes facti sunt demones. Hoc ita esse liquido constabit legenti ea quae dixi Apocal. iii, 11, ad illa verba: « Tenui quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. » Sic enim homines hominibus, ita et angelis labentibus sufficiunt, sed fine secundario. Primario enim Deus omnes homines, aque ac angelos, ad suum finem, scilicet salutem et vitam æternam, creavit, destinavit et vocavit; ac creasset, destinasset et vocasset, etiam nulli angeli cedidissent: primario enim voluit Deus condere hoc universum, ejusque incolas, scilicet angelos et homines, non propter aliud, sed propter se; immo universum hoc voluit condere propter homines: hominem enim decrevit et statuit finem et scopum universi; ac consequenter celum empyreum creavit, ut esset locus corporis beatitudinis et gloriae hominum, qui corporaque ac anima constant. Angelii enim, cum sint incorporei, loco corporeo non indigent.

Tropologice, Origenes, tract. 30 in Math.: « Fidelis, inquit, qui debet audire: Post Dominum Deum tuum ibis, et: Venite post me; et ad hanc quidem obstruit aures suas, peccatum autem sequitur, trahitur a cauda draconis, vadens post eum. Si autem contigerit unum qui sic vixit, ut audiat: « Vos estis lux mundi, et aliquando splendorum operæ ejus bona, hic aliquando constitutus stella, et in celo habens conversationem, si avulsus fuerit a dracone in terram, hic erit stella a cauda draconis tracta, et missa in terram. »

ET DRACO STETIT ANTE MULIEREM QM̄ ERAT PA-

RI TURA, UT, CUM PEPERISSET, FILIUM EJUS DEVORARET. — Narrat Plinius, lib. VIII, cap. xiv, sub Claudio imperatore Romæ in Vaticano occisum fuisse serpentem ex illis que Boa vocantur, et in ejus alvo inventum fuisse solidum infantem. Unde et Hercules, qui natus dicitur ad teterima monstra que orbem infestabant debellanda, dicitur vel fingitur, dum adhuc infans in eunis ageret, a duobus serpentibus fuisse invasus, qui eum devorare satagabant. Ita Herodes infanticida, ad quem hic alluditur, qui Christum puerum voluit pariter eneare, recte vocatur draco; immo, ut ait Arias Montanus in Apparatu, Herodes Syriacus idem est quod *draco ignitus*: Herodes enim confatur ex *¶¶¶ ierad*, id est *draco*, et *¶¶¶ es*, id est *ignis*. Porro quis sit hic pars et filius iam dicam.

5. ET PEPPER FILIUM MASCULUM. — Primo, quia *Vers. 5.* secundum allusionem historicam B. Virgo, et per consequētē Ecclesia vetus genuit Christum, qui masculus est, uti sexu, ita et fortitudine, qui dominus est et rector omnium gentium. Huic enim dictum est *Psal. ii*: « Regis eos in virga ferrea. » *Filius masculus quis?*

Hinc etiam draco eum voluit devorare per Herodem: ita Barraclius, lib. X, cap. xii, ubi docet lumen esse proprium hujus loci sensum; sed *versus* eius est esse allusivum: ita Aretas et alii. **Secundo** proprie et genuine, filius masculus est populus fidelis et sanctus, quem Christi parit Ecclesia. Alludit enim ad *Isaiae LXVI*, vers. 7, ubi dicitur mulier, id est Ecclesia, parere filium masculum, id est populum Christianum. Simili modo populus Israel vocatur filius, isque primogenitus Dei, ut *Osee* cap. xi, vers. 1: « Puer Israel, et dilexi eum; et ex *Ägyptio* vocavi filium meum. » *Sensus ergo est, q. d. Ecclesia parit, et maxime in fine mundi (de eo enim hīc proprie agitur) pariet Christo masculos, id est fideles et sanctos, qui masculo, forti et invicto sint animo, ideology martyrium obiūnt sub Antichristo. Aut quod eodem reddit, q. d. Ecclesia parit, et pariet in fine mundi Christum in animis firmiter credientium et fortiter amantium Deum. Nam quod sequitur: « Et reges Gentes in virga ferret, » soli Christo proprio et perfecte competit, participative tamen competit etiam alii Sancti, uti dixit S. Joannes cap. II, 27. Unus ergo masculus est, ait Ambrosius, quem peperit B. Virgo, quemque Ecclesia parit: quia Christus cum omnibus suis membris, putat fidelibus, unum est corpus, et quasi una persona, uti ait Apostolus I Cor. xii, vers. 12 et 27. Vide ibi dicta: ita et Richardus, Primasius et alii hīc.*

Note: Fideles ut sint Christo chari et genuini ejus filii, debent esse masculi, ut fortiter suis cupiditatibus imperent, et constanter adversa quævis sustineant. Nam feminine, id est voluptuari, molles, timidi et inconstantes, quasi spuri ab eo rejiciuntur. Vide dicta *Eccodi* I, 16, et *Num.* cap. XXXVI, vers. 2 et 11. In masculis ergo fidelibus

persat Christi, quasi parentis, nomen et gloria. Masculus enim hebr. dicitur *בְּצָהָר a secher*, id est memoria, quod in eo patris post mortem nomen et memoria perdureat, juxta illud *Ecclesiasticus*, cap. xxx, vers. 4 : « Mortuus est pater, et quasi non est mortuus ; similes enim reliqui sibi post se. » Vice versa feminæ hebr. vocantur *בְּצָהָר nasa*, id est oblitus, est, eo quod in feminis patris nomen dispercat, et memoria oblitio tradatur.

Aleazar mors suo refert hæc ad Ecclesiam primitivam : unde per filium masculum accipit Romanam Ecclesiam, q. d. Primitiva Ecclesia peperit et fundavit Romanam Ecclesiam, antequam a Iudeis ad desertum gentilitatis evolaret. Romano enim Pontifici data est a Christo virga ferrea, qua regat omnes Gentes Christianismo subditas.

ET RAPTUS EST FILIUS EJUS AD DEUM, ET AD THRONUM EJUS. — Perstringit ascensionem Christi in celum ; sed ad litteram, ut dixi, significat Christianos, q. d. Christiani qui in fine mundi erunt sancti, fortis et electi Dei, rapientur per mortem, vel per martyrium, in celum, ut Deo fruuntur, itaque evadunt os et manus draconis. Ita Ambrosius et Riberia. Alludit ad raptum pueri Joas, quem Josaba amita surripuit, ne cum aliis filiis regis interficeretur ab Athalia, cumque abscondit in domo Domini, id est in atrio templi, ut dicitur IV Regum xi, 2. Ubi nota. Apel Joas hebreus significat *Dei igitur, q. d.* Volebat Athalia extingue ignem, id est lucernam, Davidis, ne quis ex ejus posteris regnaret : ita et volet draco extinguere lucernam Christi, sed servabatur in domo Domini sub aliis et protectione Dei ; nam, ut dicitur Psalmus xc : « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. » Si eut ergo Deus in templo servat lucernam suam in candelabro ardente, ita servabit Joas, quasi scintillam lucernæ Davidis et suæ, ac multo magis servabit scintillas, id est fidelis, in fine mundi, nec permettit extinguere lucernam, id est fidem, religionem et cultum Christi sui.

Vers. 6. 6. ET MULIER FUGIT IN SOLITUDEM, — q. d. Cum puer masculus, id est heroes illi fortes per martyrium rapientur ad thronum Dei, mulier, id est populus fidelis, puto certe Christiani et Sancti infirmiores tempore Antichristi, fugient ad deserta et latibula ; eo scilicet tempore, quo Elias et Henoch, eorumque assecere generosi, palam et intrepide cum Antichristi communis decerabunt. Est autem hic histriologia, sive occupatio et anticipatio. Nam hæc fuga contingit post dejectionem draconem, ut enarratur vers. 14. Nota : Alludit ad fugam B. Virginis et Christi in Egyptum. Rursum ad fugam Christianorum in solitudines et speluncas tempore Decii (ubi sub eo fugit S. Paulus primus Eremita, teste S. Hieronymo) et aliorum persecutorum.

Sic Poetas narrant, aut potius fingunt, Latonam filium Jovi paritam, a Python serpente

acrem insectationem passam, fugisse in Delos insulam, ibique Apollinem et Dianam uno partu esse exixam.

Mystice, solitudo est solitaria quies a rebus terrenis, et contemplatio rerum divinarum et celestium gaudiorum, in quam quasi in asylium, a tumultu et persecutions mundi confugendum est, inquit Primasius. Ex eoufigit David Psalm. lxxviii : 7 : « Qui dabit mihi pennas sicut columba, et volabo, et requiescam ? Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine ; » et Job cap. xxiv, vers. 13 : « In nudito me moriar, et siens palma multiplicabo dies ; » et Sponsa Cantus. iii, 1 : « In lectulo meo per noctes quesivi quem diligit anima mea ; » quod explicans S. Gregorius, VIII Moral., xvii : « In lectulo, inquit, et per noctem dilectum queritur, quia invisibilis conditoris species, repressa omni corpore visionis imagine, in cubili cordis invenitur. » Unde Psalm. cxlix, dicitur : « Exaltabunt sancti in gloria, letabuntur in euilibus suis ; quia scilicet cum mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentum secreta gloriantur ; » et Isaías cap. xxx, vers. 13 : « In silentio et in spiritu fortitudine vestra ; » et Jeremias, Thren. cap. iii, vers. 28 : « Bonum est viro cum portaverit iugum ab adolescentia sua. » Sedebit solitarius, et tacebit, quia levavit super se. Et S. Ambrosius, lib. III Offic., i : « Non primus, inquit, Scipio sevit solus non esse cum solus esset : scivit ante ipsum Moyse, qui cum taceret, clamabat, cum otiosus staret, prelibabatur. Adeo otiosus, ut manus ejus affligerent : nec minus quam ceteri negotiosos, qui otiosis manibus expugnabant hostem, quem non poterant vincere qui dimicabant. Cuius autem majora negotia quam hujus otia, qui quadraginta diebus positus in monte, totam legem complexus est ? Quando ergo justus solus est, qui cum Deo semper est ? quando solitarius est, qui nunquam separatur a Christo ? » Et Anshbertus hic : « Solitudo, sit, ad quam mulier fugiens, locum a Deo preparatum inventit, est quies mentis, que inordinatos motus desideriorum a secreto cordis ejiciens, solitum in Deo inventit. Sancti etenim viri, quia alibi draconis insidias evadere non possunt, seipsos desertum quietis faciunt, ut habeant quo salubriter fugere possint. Prins quippe terrarum desideriorum motus manu considerationis a corde reiecient, et postmodum quietis locum in ipsa solitudine quo latere possint, inventunt. Quia enim transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque aeternam patriam appetunt, et quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Ad hunc refugii locum avolare concupiverat Psalmista, cum diceret : Unam peti a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite meo. A frequenti quippe terrarum desideriorum fugiens, ad magnam videlicet solitudinem (petu ad) semelipsum, ubi nil extraneum conspicere, quo incompetet.

et amaret, a tumultu rerum corporalium magnum quoddam secretum petierat, quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solium inventiret.

Denique Cælius Pannonus uberius et magis particularium eamdem ita pertractat : « Mens, sit, a mundi tumultibus segregata jure solitudo est, que nihil in mundo concepsit, anhelat autem ad sola coelestia, sicut scriptum est : Sedebit solitarius, et tacebit, et levabit se supra se, Thren. iii.

Et in psalmi mysticis loquuntur viri spiritualis : Ecce elongavi, id est, longe me feci a concepcionibus mundi fugiens, et mansi in solitudine ; subditum : Exspectabam eum qui salvum me fecit, etc., ubi quatuor docentur : *primum*, quod solitarius sit, hoc est liber a cupiditatibus mundi, cum propriæ et ejusdem noxie voluntatis abne gatione. Elongavi nihil concepiscere in hoc mundo, fida et tranquilla mentis solitudo est, in qua habet Ecclesia locum a Deo preparatum ; *secundum*, aeternum ejus propositum : in quo quisquis habitat, in adjutorio dei altissimi habitat, et in protectione ejus commorabitur. Hinc confessum taciturnitas docet, juxta quod scriptum est : *It silentio, et in spe erit fortitudo vestra, Isaiae xxx.* Silentium autem animi est quies a strepitu vanarum et superfluarum cogitationum : in qua quisquis fuerit positus, in id quod sequitur vires as sumet ; *tertium*, ut per contemplationem se elevet in Deum, magna ejusdem miracula considerando, quod sit bonus, quod misericors, justus et sanctus ; *quartum* sequitur ad hoc, videlicet exspectatio quadam Dei majestatis, quod solus salvat a pusillanimi spiritu, ac tentationum procella : hunc talen locum paravit Deus et paratus fidelibus, qui ad se configubunt quietem spondet et refectionem, dicens : Venite ad me, omnes qui laboratis et operari estis, et ego reficiam vos, Matth. xi. » Hinc Cælius, imo Coriolanus.

UT IBI PASCENT EAM (Episcopi scilicet, Pastores, Religiosi, aliqui verbi Dei ministri submissi ab Elia et Henoch, pascent et confortabunt fideles in desertis profugis) DIEBUS MILLE DUCENTIS SEXAGINTA ; — tot enim diebus predicabant Elias et Henoch, ut dictum est vers. 3.

7. ET FACTUM EST PRELIMUM MAGNUM IN COELO (in Vers. 7. aere, puta in Ecclesia hic cum aereis potestatisbus confligente et militante, ac per vitam coelestem tendente in colum) : MICHAEL ET ANGELI EJUS PRELIABANTUR CUM DRACONE.

Aleazar per Michaelem accipit Christum ; per angelos ejus, Apostolos et predicatorum, qui draconem, id est diabolum ejusque cultum et idolatriam, ex Gentilitate ejecerunt. Michael enim hinc significat quis ut Deus ? Ita Christus fuit humillimus et gloriæ Dei studiosissimus. Unde ait : « Ego non quero gloriæ meam. » Hinc runsum ait Jean. cap. xii, vers. 31 : « Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. » Sciant ergo predicatorum se habere societatem cum angelis, ac ab eis mira adjuvari, imo se in terris esse angelos. Ex adverso draco et angeli ejus sunt Nero, Simon Magus, Apollonius Thyaenaeus alium tyranni

infideles et impii, per quos diem pugnauit et oppugnavit Christum et Ecclesiam. Sed ut olim per Michaelem celo empreo, ita nunc per Christum celo terreno, id est Ecclesia, ejectus est, ac totius terre et mundi possessione privatus. Nam de calo dejici idem est quod causa cadere, et conceptam animo fiduciam de Christo et Ecclesia supplantandis, deponere et abjecere.

Rursum, sicut Mathathias vocatur Michael, Daniel. xii, 1, quia se Antiochus Epiphanes opposuit, reque ac Michael Lucifer: ita hic, licet primario nomen Michaelis tributatur Christo, secundario tamen tributari S. Petro: Hie enim se posuit Simonis Mago, ac vexillum Christi contra draconem, ejusque cultum et idolatriam Rome in Imperii metropoli erexit. Angeli Petri sunt predicatores, Episcopi et Religiosi, qui infidelitatem, heres easteraque draconis semina totu[m] orbe elevunt. Hi enim dicunt cum Paulo: « Nos autem predicamus Iesum Christum, et hunc crucifixum, » I Cor. cap. i, 23. Ita ipse notat, 6, apte ad sua principia; at non ad aliquid tam novissimum temporum, quam hic perfexit Joannes, iuxta quam

Dico historice hic alludi ad prelum Luciferi cuius sum, gestum cum Michaeli ejusque assecilis in celo: illud enim hic clarissime perstringitur. Tunc enim Lucifer cum suis celo dejectus, ex angelico factus est diabolus. Unde Rupertus notat hic innui illam Michaelis et angelorum contra Luciferum pugnam fortiori intam, et illam victoriam feliciter parlam, non tam angelico virtuti, quam divina illius sanctissimi partus potestati tribuendam. Unde et David non de angelo, sed de ipso Deo: « Tu, inquit, confregisti capita draconis, » Psal. lxxii, vers. 14. Imo et ipsi angelici vices ac triumphatores: « Nunc, inquit, facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus. » Sed per praeium symbolice significatur bellum, quod lucet in dies gerit contra fideles in Ecclesia, corumque tutelares angelos; prophetic vero et genuine ad litteram, significatur praeium quod ipse geret accurrimum et ultimum in fine mundi contra homines.

Hoc enim proprio hic intenditur. Est enim hic continua prophetia de fine mundi: ita Beda, Haymo, Areias, Viegas, Riberi hic, et S. Gregorius, homil. 34 in Evang. et XXXII Moral., xii: « Stellar[um], ait, de celo cadere, est reliqua nonnullas spe colestium, illo duce ad ambitum gloriae saecularis inhiare. » Idque ita esse patet Daniel. xii, 1. Tunc ergo prelubabitur Michael cum suis angelis contra Luciferum ejusque demones, adjuvando, confortando et animando Christianos fortiores et constantiores, ut se cum Elia et Ienoch aperie et generose opponant Antichristum, cum quo et pro quo pugnabit Lucifer per blandiloquentiam, astutiam, fraudes, feta miracula, hypocrisim, minas, tormenta, easterque artes et arma quae ipse Antichristo suggesteret. Rursum tunc prelubabit Michael defendendo suos hosce fideles in iudicio Dei.

presertim post eorum mortem, contra accusatorem diabolum. Eo enim, scilicet ad thronum Dei, raptus erat filius masculus, ut dixit vers. 3, quem eousque persecutus est diabolus, volens suis circummissionibus eum inde avellere, et secum in tartara rapere; sed defendantibus eum angelis, rejectus et dejectus est accusator ille fratum, ut dicitur vers. 9.

Ex hoc loco colligunt Doctores S. Michaelis fauisse et esse principem omnium angelorum, qui in Dei obsequio, ac consequenter in celo perseruerant: sicut Lucifer princeps fuit omnium cadentium. Quoicunque S. Michael preses fuit olim Synagoga Iudeorum, uti nunc preses est et princeps Ecclesie Christianorum. Unde ab Ecclesia, in officio S. Michaelis, vocatur « Primus celestis exercitus, zebuloi (id est diabol) vitor et calator, militiae celestis princeps, Paradisi prepositus; » et S. Basilius, homil. De Angelis: « Tibi, ait, o Michael, duci supremorum spirituum, qui dignitate et honoribus, easteris omnibus priestibus es supremis spiritibus: tibi, inquam, supplico. » Hinc et S. Michael a Niceta Choniate, libro III, fol. 208, vocatur « Archistrategus divinorum exercituum: » ita Ribera, Viegas, Bellarminus et alii, quis citat et sequitur Nicolaus Serarius in cap. v Josue, Quest. XLV. Vide praerogativas S. Michaelis, quas recensuit Daniel. XII, 1.

8. NEQUE LOCUS INVENTUS EST BORUM AMPLIUS IN VERS. 8
COSLO. — Est hypallage Hebraica. Sensus enim est: ipsi non sunt inventi in celo, id est inter sanctos et electos ad colum raptos, ut eos tentare, occidere et accusare possent; quia ab eis vieti, projecti sunt in terram, id est, ad homines terrenos se contulerint, a Sanctis masculis et hebreis dejecti et vici demones. De his enim ad litteram agit, ut patet ex dictis; aliud tamen ad primum casum Luciferi et celo: tunc enim ipsi proprie loco sunt, puta celo, exturbati sunt. Est et metonymia: ponitur enim continens pro contento, puta locus pro locato; quia enim locus relative respicit locatum, hinc locus dicitur non inventari loco, cum locatum loco supercedat, ac in eo amplius non inventari. Sie S. Augustinus, tract. 68 in Ioan., explicans illud: « In domo Patris mei mansiones multe sunt, si quo minus dixisse vobis, quia vada probaris vobis locum, » ita ait: « Parat mansiones, mansionibus parando mansoria. Quid enim est dominus Dei, nisi templum Dei? templum autem Dei sanctum est, quod estis vos, » I Corinth. III.

9. ET PROJECTUS EST DRACO ILLE MAGNUS. — Nota. VERS. 9.
Sexta epipheta Luciferi, ejusque demonum. ^{dicta} ^{vers. 9.}
Liberum. Primo, quod sit « draco magnus, » ob causam datam vers. 3; secundo, quod sit « serpens antiquus, » quia scilicet olim in paradise Adamum et Evans, primos parentes nostros, per serpentem loquens et tentans seduxit, perverbi et occidit: serpentem enim tunc assumptis, et quasi induit, non per se et sponte, ut vult Diidorus, sed

quia Deus non permisit ei aliud animal assumere et ingredi, uti docet Bar-Cepha, lib. De Paradiso, cap. xxvi. Idque ad hoc, ut per serpentem decuraret serpentina ejus astutia, fraus et maliitia, ac nocendi homini cupiditas, aequa ac lubrificas, uti annolavit S. Gregorius, XVII Moral., xx, dum ait: « Quia igitur suggestioni ejus si primo non resistitur, repente totus ad interiora cordis, dum non sentitur, illabitur, verba ad hominem per lubricum animal fecit. » Tertio, quod sit « diabolus, » id est criminarius. Diabolus enim grecie derivatur από τον διαβάλλειν, id est, a criminozum; Syrus tamen verit, projiciens, vel declinans; quartu[m], Hebreia vocatur ψευδοσατan, id est adversarius, quia Deo, Angelis, Sanctis bonisque omnibus adversatur, seque quasi antagonistam opponit; quinto, « qui seduct, » id est seducere nittit, et omnibus viribus molitur, universum orbem, putat homines incolas totius orbis; sexto, quod « projectus sit in terra, » eo sensu quem paulo ante dedi. Aliud ad pennam serpenti, quia Evans decepserat, a Deo intentatum, Gen. iii, 14: « Super peccatum tuum gradieris, » id est repes super terram. Quo significatur primo, quod demon a Sanctis fortibus et constabiliis in fine mundi vincetur et prosteretur; secundo, quod omnis sua virtus nunquam se poterit et terra origere, id est, quod semper in sua abjectione, vilitate et miseria sit mansurus, ut accidit saeplius hujus seculi, qui semper terreni bonis inhant et inhaerescunt; tertio, quod ab hominibus qui celestis ambiant, exclusus, ad eos se confrat qui terrena ambiant, eisque sitim terrenorum augeat et ascendat. Addit Alcazar diabolum divinitatis honore quem in celis frustra ambiverat, ac in terris injuste usurpaverat, inducendo homines ad sui cultum et adorationem, in ipsis a Christo fuisse dejectum; Christus enim et Apostoli idolatriam et idola ex mundo eliminarunt. Verum hoc mysticum est. Unde, cur, et quomodo diabolus vocetur sitque « serpens, » graphiche describit S. Cyprianus, tract. De Unitate Ecclesie: « Plus, ait, cavendum et mestuendum est inimicorum, cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens oculis accessibus serpit, unde et nomen serpentis accept. Ea est ejus semper astuta, ea est circumveniens hominis oceca et labefacta falacia. » Et clarius tract. De Zelo et Livore, citans illud I Petr. cap. v, Sobri esto et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens, et ^{et} quid devorare cupiens, circuit: « Circuit, inquit, ille nos singulos, et tanquam hostis clausos obsidens, muros explorat, et tentat an sit pars aliqua murorum minus stabili, et minus firma, cuius aditu ad interiora penetreretur. Offeri oculis formas illicet et faciles voluptates, ut visu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, ut soni dulcioris auditu solvat et molliat Christianum vigorem. Lingua convicio provocat, manum injuriis lassentibus ad petulantiam co-

dis instigat; ut fraudatorem faciat, luera opponit iniusta; ut animam pecunia capiat, ingredit perniciose compenda; honores terrenos promittit, ut celestes admittat; ostentat falsa, ut vera subripiat; et cum latenter non potest fallere, exerte atque aperte minatur: in pace subdolus, in persecutione violentus. Quamobrem, fratres dilectissimi, contra omnes diaboloi vel fallaces insidias, vel apertas minas stare debet instructus animus et armatus, tam paratus semper ad repugnandum, quam est ad impugnandum semper paratus iniurious. »

Porro, cur diabolus dicatur « serpens antiquus, » praecclare explicit idem Cyprianus tractat. De Exhort. Martyr. ad Fortunatum, sub initium: « Adversarius, inquit, vetus est, et hostis antiquus, cuius quo praeium gerimus. Sex millia amorum jani pene completi, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera tentandi, et artes atque insidias deiciendi usi ipso velutatis edidicit. Si imparatus invenerit militem Christi, si rodem, si non sollicitum ac toto corde vigilanter, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit impuritum. Si quis vero Dominica precepta custodiens, et fortiter Christo adhaerens, contra eum steterit, vincatur necesse est; quia Christus quem confutemur, invictus est. »

10. ET AUDIT VOCEM MAGNAM IN COELO DICENTEM: VERS. 10.
NUC FACTA EST SALUS, ET VIRTUS (grecē θεραπεία, id est robur, potentia), ET REGNUM DEI NOSTRI, ET POTESTAS CHRISTI EIUS. — Est Angelorum et Beatorum celestis, sive acclamatio et congratulatio exultantium de prostrato et proliquo dismonie, deque Victoria quam Sancti cum Antichristo et diabolo certantes, obtinebunt. Hanc enim Deo et Christo acceptam referant, utpote qui eis salutem, id est redemptionem, gratiam et robur in lucta ad vindicandum draconem coniungit, ac post lucum et victoriam, regnum et potestatem, id est imperium celeste et sempiternum; vide dicta cap. xi, vers. 15.

Quia PROJECTUS EST ACCUSATOR. — Grecē κατηγορητής, id est oblector, calumniator, detractor, accusator, qui calumnias et falsis criminationibus Sanctos apud Deum accusabat, ut olim accusavit S. Job, cap. XVIII.

11. ET IUSTI VINCERUNT EUM PROPTER SANCTUNI AGNI VERS. 11.
(nam merito sanguinis et passionis Christi viros, fortitudinem et constantiam resistendi et vincendi accepérunt), ET PROPTER VERBUM TESTIMONIUM SUU, — quia scilicet constanter, et predicando, ac pro fide et predicatione sua moriendo, testimonium perhibuerunt Christo contra Antichristum.

Et NON DILEXERUNT ANIMAS SUAS USQ[UE] AD MORTEM, — q. d. Quia animam, id est vitam suam, pro fide fortiori morti obixerunt. Est misericordia, sive iustitia: dicitur enim minus, et significatur maior, q. d. Adeo non dilexerunt animam, id est vitam suam, ut etiam pro Christo eam expolerint, neglexerint et quasi oderint. Maluerunt

enim emori quam negare Christum, maluerunt vita quam Christo Christique confessione spoliari. Perperam ergo aliqui Theologi ex hoc loco colligunt angelos ex Christi sanguine et meritis acceptissime gratiam et victoriam, ac consequenter gloriam et coronam. Jovennes enim loquuntur de hominibus, non de angelis.

Praeclare S. Augustinus in *Sententiis*, sent. 374: « Quisquis, ait, seipsum, non Deum amat, non se amat. Et quisque Deum, non seipsum amat, ipse se amat. » Non potest vivere de se, moritur utique *animum* se. Cum ergo ille diligatur de quo vivitur, non se diligit magis diligat, qui propterea se non diligit, ut eum de quo vivit diligat. » Qui illaque tam Deum quam se diligit, vite sue et sui ipsius sit prodigus oportet. Hoc est quod ait Christus *Lucce* ix, 24: « Qui voluerit animam suam salvare facere, perdet illam; nam qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam. » Qui ergo se salvare et Deum amare, ac viceps ab eo amari et beari optat, se proper Deum perditum aestimet, et in praedam dei labaribus, equalevis, crucibus et mortibus, ut i*Christus* sisdem in praedam dedit. Hoc posuit nobilis fœi, charitatis, beatitudinis et pœnali eterni.

Vers. 13. 12. PROPTEREA LETANI, CORI, ET QUI HABITATIS IN EIS, — q. d. Letatam tam communis Ecclesia in colis est, quam singuli fideles in ea, ait Alcazar, Ecclesia enim beata competit hoc solis elogium: « Omibus et singulis. » Sic enim sol omnes et singulos illuminat, exhilarat et calefacit; et ita omnes sicut singulos, ac ita singulos sicut omnes: sie et felicitas atque letitia, aquae et gloria Ecclesie triumphantis est singularum, et est omnium: omnia enim bona et gaudia ibi, utpote inter amicos, immo amicissimos, omnibus et singulis sunt communia. **Secundo**, simpliciter, per prosopopœiam celi invitatur hic ad Iustitiam, ut significetur iam tantum tamque amplam et communem fore, ut cœli quoque exultare videantur. Vide dicta cap. v., vers. 13.

VE TERRE ET MARI (alludit ad dracones marinos et terrestres, qui solent tan mari, quam terras infestare), QUA DESCENDIT DIABOLUS AD YOS, BABENS IRAM MAGNAM, — id est, « ve habitantibus in terra et habitantibus in mari! » ut habent quidam Greeci codices. Sensus est, quasi dicat: Diabolus videns se ab Heribus et Martyribus, atque ab Elia et Henoch vicium et prostratum, cœlo quoque dejectum, indignabitur, irasceret suas emotus in ceteros homines, qui in terra vel in insulis habitant, ita ut in eos fumos et flammæ efflare videantur.

SCENS QUD MOCUM TEMPUS HABET, — scilicet tres annos cum dimidio, ut patet vers. 4. Hinc patet hinc ad finem mundi et ad Antichristi tempora spectare. Sie dicunt accipientes in Norwegia celestina ad prediam involare, co quod ternas tantum lucis horas habeant, quibus volare et

predari possint: fastidant ergo, quia sensum diem senescemus. Idem facit diabolus, qui est accipiter aquilonis, in fine mundi.

Huc spectat quod legimus in *Vitis Patrum*, lib. VII, cap. xxv: « Frater, inquit, quidam Abbatum Sisoum requisivit, dicens: Putas, Abba, sic modo persecutus nos diabolus, sicut antiquos? respondit: Magis modo homines nostra statim persecutur, quia appropinquant genera porrimum, ubi illi cum Legionibus suis angustatur, dum sit stigmum, ubi in igne et sulphure arsurus erit: ideo hominibus infestatur. Nec tamen firmos quoque dignatur appetere, quos ubi voluerit, cito subverterit; sed fortis magis ac magnos supplantare per diversa precipitia aggreditur. » Ibidem solerter Abbas Abraham: « Demones, ait, nobiscum non pugnant, quia voluntates eorum factimus; sed nostræ nobis voluntates demones facti sunt, et tribulant nos. » El Abbas Achilles, rogatus quomodo adversum nos possint demones, respondit: « Per voluntates nostras. » Et adiect, dicens: Ligma Libani dixerunt: « Quam grandia sumus et alta, et parvissimum ferramento incidimus! Nihil ergo ei deuenit ex nobis, et nos non poterit incidere. Venerunt ergo homines, et fecerunt in securi manubrium ex ipsis legis, et ita incidentur. Ligma ergo sumus animæ: segregis, et manubrium, voluntas nostra est. Per malas ergo voluntates nostras inciduntur. »

13. EX POSTQUAM VIDET DRACO QUOD PROPECTUS *Vers. 14* EST IN TERRAM, PERSECUTUS EST MULIEREM, QUA PFERIT MASCULUM. — Alcazar putat hic significari primam Ecclesiæ persecutionem, quam exercuit Nero contra mulierem, id est, Ecclesiæ Romanam. Nero hic agitur de temporibus novissimi, et persecutione quam excitat Antichristus.

14. ET DATE SUNT MULIERI ALE DUE AQUILE. *Vers. 14* ALA, *vers. 15* aquila, *vers. 16* aquila pista, *vers. 17* Prima expedita. *vers. 18*

Aquila, inquit, symbolum est sapientie; hinc duae ejus aliæ sunt duo testamenta, novum et vetus, que ad sapientiam nos docendo elevent. Hinc rursus, proprie alæ due sunt duo primarii Scripturae et sapientie effectus, scilicet timor culpe et damnationis, ac amor Dei et salutis. Hic enim timor et amor stimulabunt fideles, ut persecutionem Antichristi fugiant, seseque abdant in deserta. Ex hoc timore et amore prohibunt duæ alii sapientie actus instar durarum alarum, scilicet rerum temporalium despiciencia, et divinarum æternarumque estimatio et appetentia. His enim penitus spiritualis viri ex rerum terrestrium contagione abstracti, tolluntur in sublime, relinquunt in persecutione et prodigunt opes suas omnes, fugient pericula peccatorum, latebras querunt, et in uno Deo verum exquirunt solarium. Sapientie namque actus et effectus est, rem quamque tanti estimare quanti est, scilicet parva ut parva, magna ut magna, temporalia ut temporalia, eterna ut eterna estimare. Hinc eternum Victorinius et Ticonius: Ale due, inquit, erunt

Prædictores sapientiae et veritatis, presertim Elias et Henoch. Sic Exodi cap. xix, 4; per alas aquilarum multi intelligunt Prophetas et predicatorum, presertim Mosen et Aaronem: ita Origenes, Ambrosius, Augustinus, Hilarius, Basilius et alii. filii enim predicatorum suadebunt et animabunt fideles, ut fugiant in desertu et speluncas. Hic sensus vale appositus est: hisce enim actionibus quasi alis, super draconem nos in terra persequentes elevantur, et evadimus ad Deum.

Secundo. Richardus: *Duae ale, inquit, sunt vita activa et contemplativa.*

Tertio. Aretas: *Alæ, ait, dues, sunt amor Dei et amoris proximi.*

Quarto. Riberia: *Alæ dues sunt desiderium glorie Dei, et innocentie viteque sancte studium.*

Quinto. Quinto, Alcazar: *Sicut, inquit, duodecim stelle in capite mulieris sunt duodecim Apostoli: ita dues sunt Paulus et Barnabas, quibus ornata fuit et instruta primitiva Ecclesia, ut sede audacter in Gentilitatis desertum inferret, idque iussu et duetu Spiritus Sancti, ut dicitur *Acto* xii, 2 et 46. Sed hoc concionatorum magis esse quam litterale, in fine *notat*. 9 fatetur tandem ipse Alcazar.*

*Per hanc hæc sunt instar alarum aquilæ: prima, quia non coacta, nec ex timore, sed sponte libensque instar aquilæ, et ex amore Dei valit Ecclesia; secunda, quia instar aquilæ solem justitiae, id est Deum, irrerunt mentis oculis intuetur; tertio, quia conversatione in sublime attollunt, ne persecutione alla dejejent; quartu, quia aquile volutus uti almissimus, ita et velocissimus est: talis est et volutus Ecclesia; quinto, quia de Ecclesia dicitur *Psalm. cii*, 5: « Renovabit ut aquile juvenis tua; » et in *Iosue* xi, 31: « Qui speravit in Domino, mutabant fortitudinem, assumptam pennis sicut aquile; » vide ibi dicta.*

*Disputat Epiphanius, *haeres.* 78, an B. Virgo vere mortua sit, an vero rapta translata in celum instar Eliae et Henoch, et in utramque partem adserit A. Scriptura testimonia. Pro parte affirmante, quod Simeon predixerit gladium ejus animam pertransiit: pro negante, quod hinc dicantur ei date alæ, quibus in desertum aufigit. Verum suum hic iudicium resolute non interponit Epiphanius, sciens utique ex utroque Scriptura loco nihil in hac questione posse definiri. Jam certum est eam esse mortuam, et paulo post resuscitatum ascendisse in celum: hoc enim profiteretur et celebrat Ecclesia in festo Assumptionis ejusdem.*

Mystice, Haymo, et ex eo Pannonus: « Deserterus locus, inquit, sunt corda Sanctorum valde remoti a terrenis hisce cupiditatibus; prius namque a semipotis inordinatos desideriorum motus dejiciunt, ac deliciis quibuscumque fugatis semel ipsos desertum quietudinis efficiunt. Hoc est enim deserterus, quod fuga deliciarum, et quarumcumque corporis voluptatum. Quo sensu viri justus in

*Propheta loquitur, dicens: In terra deserta et in aquosa, sic in sanctitate apparui tibi, ut videarem virtutem tuam et gloriam tuam, *Psalm. lxii.* Terra deserta et in aquosa est, ubi nec vita necessaria suppetunt: exprimens vitam Sanctorum ita arcantem fore in hoc mundo, ut nre vita necessaria sibi suppetant: qui omnes carnis delicias abesse amovent, ut fiant sicut desertum, ubi nihil reperiunt quod salem necessitati subveniat. Et qui hujusmodi est, et vitam ita instituit, vobis videte continuo virtutem Dei, ac gloriam ejus. Id quod solum illi refugium est, et proteccio in omnibus persecutionibus mundi. Est et consolatio magna vita justa, quia dum mala hujus mundi non diligit, sed solummodo eternam patriam appetit, magna mentis tranquillitate perfurit in qua soliditudo locum tenet, qui in deserto mentis a querentibus inventur; cui per Psalmistam dicitur: Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum me facias. Desertus ergo, abremuntia mundana voluntatis est, qua feruntur vult Christus fore suum militem. Hinc babes, quod locus proprius Ecclesie solitudo est, ut scilicet a seculi notitia procud sit, et a sollicitudine curarum secularium, Domino dicente: Nolite solliciti esse animæ vestre quid manducetis, ne corpori vestro quid induamini, *Matth. vi.* Et Petrus ait: Omnen sollicitudinem vestram projicieamus in eum, quoniam ipsi cura est de vobis, *i. Petri v, 7.* »*

Ubi ALITUR (elongata et remota) A FACIE SERPENTIS. — Alter Riberia: *putat enim hic esse serpentinum. Nam à a facie serpentis connectendum esse cum « ut volaret, » non cum « alitur, » siue sentientiam esse ordinandam: « Date sunt mulieri due ale, ut volaret a facie serpentis in desertum, in locum suum, ubi alitur, » etc.*

Ubi ALITUR PER TEMPUS, ET TEMPORA, ET DIMIDIUM TEMPORIS. — id est, per annum, per duos annos, et dimidium annum, puta per tres annos cum dimidio, sive per 42 menses, uti dixit cap. xi, vers. 2; sive per dies 1260, uti dixit cap. xi, vers. 3. Sic tempus pro anno ponitur *Daniel. iv*, 20 et 29, et *Daniel. vii*, 25, ad quem locum hic alludit Joannes: *vide ibi dicta.*

Aletur ergo in fine mundi Ecclesia, id est *exercitum* fidelium, in soliditudo a Pastoribus verbo Dei toto tempore Antichristi, ac Eliae et Henoch contra eum decantantium. Simili modo alita fuit a Mathalhia et Machabæis Synagoga in deserto, fugiens persecutionem Antiochi, *I Machab. ii, 29.*

Minus recte ergo Ambrosius, Primasius et quidam alii, per tempus et tempora, et dimidium temporis, accipiunt totum tempus quod fuit a Christo usque ad finem mundi.

Moraliter, docet hic Joannes fideles in persecutione debere esse constantes et longanimes. Multi enim persecutions acrimoniam vicerunt, sed ejus duratione vieti sunt. Praeclare Theodosius Studius in *Catechetica* ad fratres dispersos, quam recitat

Cardinalis Baronius, anno Christi 218, eos ad constantiam in persecutione Leonis Armeni Imperatoris iconoclasta, que jam quadriennum duravarat, æque ac duratura est hec Antichristi, ita adhortatur: « Minime vos conturbet duratio persecutionis; haud multos annos perculimus, ut antiqui Confessores *Abrahe semen illud, cui promissa Dei benedictione terra sancte hereditas fuerit, 430 annis Pharaonis manu servitum servire permisit Deus. Christi Ecclesia ab Apostolorum predicatione usque ad Constantimum, primum Christianorum regnum, supra trecentos annos ferventem persecutionem passa est. Qui seculi sum, remisse quidem, attamen longius tempus duxerunt, præterquam sub Juliano Apostata. Et tu quinque annorum spatio languescit Clemens (Ancyranus Martyr cum Agathangelo) multorum certaminum vir viginti anni annis in perpetuo martyrio fuit. Et tu pauca annos deficit? Non audisti suffrenianum Job? Nonne annis quindecim et amplius gravi ulcore vexatus est, præter alios qui adjecit fuerm, lugubres causas? atque hoc cum nullus mal facinoris sibi consciens esset, quin potius laudabilium quamplurimorum. Quid autem ei respondet oraculum? Ut justus, inquit, appreas. Feramus adhuc, o strenui milites Christi. Dies sicut umbra transirent. » Ita et B. Thomas Morus uxori eum tentanti ut regis illicitas nuptias probaret: « Quid, ait, sunt viginti anni favoris regi, vel odii et persecutionis, ad determinatum gaudiorum ocelli, et tormentorum gehennæ? »

V. 13. 15. ET MISIT SERPENS EX ORE SUO POST MULI SEM FLUMEN TANQUAM FLUMEN. — **Arabicus**, *fumen aquæ*. Parabolice alludit ad balenes aliquos pisces, qui moles et quasi montes aquarum evomunt; qualis praे aliis est ille qui *vorat*, id est *flator*, dicitur, qui tantum aquarum copiam efflando emittit, ut etiam alieos navigantium deprimit, teste Rondeletio, lib. XVIII, cap. xiv. Porro Riberia probabiliter censem aqua hasea quae vorat draco, fuisse instar fluctus qui convolvet mulierem, eamque ad draconem attraheret. Volebat enim draco ad se attrahere et devorare mulierem; hoc enim videtur significari cum dicitur: « Ut eam faceret trahi a flumine. » Sic enim balena vorat aquas, lisque alios pisces convolvit et trahit ad se, ut eos voret. Alii tamen simplius censem draconem emisse hoc flumen post mulierem, ut illam eo submerget (hoc enim significat *o aquam tanquam fumen*, nec enim in terra flumina tantos fluctus cien, ut homines remoti attrahant), siue « eam faceret trahi, » id est absorberi, « a flumine. » Graece enim una voce eleganter dicitur, *ια ταπεραπέραν κατερ*, id est, ut efficeret illam auferri et rapi a flumine, ut veritatis Vatablus, Erasmus et alii; sufficiebat enim draconi irato et invido, mergere et perdere mulierem, sive per se id fieret, sive per suum flumen.

Secundo, alii per testimonium Christi accipiunt

Jam per hanc aquæ et fluminis parabolam significatur turbæ et violencia persecutorum, puta exercitus quem submittet Antichristus, ut fideles qui ad montes et solitudines confugerant, ibidem perseruentur, persecuantur et capiant vel occident. Sic alibi sepe inundatio aquarum significat acrem tribulationem et persecutionem, ut *Psalm. LXVIII*, vers. 2: « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Influxus sum in limo profundi et non est substantia; veni in altitudinem maris, et tempestas demerit me. » Et *Psalm. cxixii*, vers. 4: « Forsan aqua absorbuerit nos. » Ita Ticonius, Andreas, Beda, Primasius, Ansbertus et Haymo.

Allier Alcazar: nam per flumen hoc accipit Neronem, qui primam eamque truculentam persecutionem contra Christianos excitavit; sed Deo eius tuncero Nero occisus, et a terra quasi absorptus est. Nero enim fuit magis, ideoque Simone Mago aliisque similibus delectabatur, adeo ut de eo scribat Plinius, lib. XXX, cap. ii: « Veneficorum omnium quotquot unquam existere maximus, qui dæmones de qualibet suspicione consulabat; » fuit ergo ipse instrumentum et flumen draconis. Verum hæc non ad Neronis, sed ad ultime mundi tempora spectant.

16. ET APERUIT TERRA OS SUM, ET ABSORBIT **V. 14.** FLUMEN. — q. d. Deus et angelii tulantes mulierem, id est Eusebiam, offecerunt ut terra per hiatum se aperiret, et absorberet persecutores ut Antichristi submissos, ut illi aperuit se et absorpsit Kore, Datan et Abiron, *Num. XVI*, 31. Vero S. Iohannes: « Hoc, inquit, proprium habet Ecclesia, ut dum persecutionem patitur, floreat; dum op̄rimitur, crescat; dum contemnitur, persistat; dum leditur, vivat; dum arguitur, intelligat. Tunc stat, cum superari videatur. »

17. ET IRATUS EST DRAGO IN MULIEREM, ET ADIT **V. 17.** FACERE PRELIUM CUM RELIGIOSIS DE SEMINE EIUS, — cum reliquis scilicet, qui non fugerant, ne abdiderant se in solitudines, vel quia remotiores erant a regia et a propria ditione Antichristi, ut putarent humi ejus furem ad se non pervenirent; vel quia constanteres et animosiores fuerant, aut tales aliorum, præsertim Martyrum, exemplo evaserant, ideoque non fugerant, sed remanserant, ut Antichristi resisterent, et martyrium, si offerret, capesserent. Porro hoc prelium est illud ipsum quod per bestiam maris, et per bestiam terræ concitat, de quo cap. seq. Ideo enim mox additur draconem stetisse super arenam maris, id est, in mari littore inter mare et terram, ut hoc bellum tam in mari, quam in terra concaret: ita Alcazar.

Et HABENT TESTIMONIUM IESU CHRISTI, — id est, qui credunt corda, et ore profanter fidem in JESUM Christum, quasi mundi Redemptorem et Salvatorem: hac enim fidei professione testimonium perhibent Christo.

Secundo, alii per testimonium Christi accipiunt

viam Christianam: illa enim testabantur Christum eum auctorem esse virum justum, sanctum et divinum, imo Deum.

Tertio, Alcazar: Testimonium, inquit, Christi est manifesta Christi approbatio per maxima beneficia, quibus Christianos primitivos Christus afflicebat, dum vires illis suggerebat et robur, ac miranda per eos opera patrabat, hisdem suis afflictis, itaque eos quasi approbabat et decorabat in fine mundi.

18. ET STETIT SUPRA ARENAM MARIS. — Pro *steti* aliqui legunt *steti*; ita Biblia Complut., Andreas, Arelas et Rupelius quos sequitur Ribera et Viegas, q. d. Ego Joannes stet supra arenam maris et vidi bestiam, de qua sequitur, e mari, et aliena et terra prodeunt, ut hæc pertineant ad caput sequens,

Verum omnes alii codices præter Complutenses, etiam Regii, ac Interpretes, quin et Erasmus, Vatablus et Arias, legunt *stetit*. Ergo in Graeco pro *steti*, id est *steti*, legerunt, *τετέντη*, aut certe *τετέντην* accepit pro *steti*, ut littera *s* sit paragogica, non autem index prima personae. Jam stetit draco in littore maris, quia per unam bestiam et mari, et alteram e terra mox proditum concitat bellum tam in terra, quam in mari contra fideles; bestia enim maris est quasi dux bellorum navalis, ut bestia terre terrestris. Ergo draco ultramque citatas apte in medio utrinque, id est inter terram et mare, consistit. Porro bestia maris est Antichristus, bestia terre erit ejus precursor et pseudo-propheta, de quo cap. seq. Addit Alcazar serpentes et dracones fere esse amphibios, ac

proinde tam ad mare quam ad terram perfinera. Symbolice significatur dæmonem prevalere, ac prevalitum in fine mundi hominibus terrenis, voluptuariis et instabilibus, qui agitantur ut mare amarum, ac vento efflantur quasi arena. Unde S. Hieronymus in *Daniel. cap. VII*: « Mare, n. it, mundum istum, secundumque significat, falsis amarisque fluctibus redundans, sicut Dominus in parola sagene misse in mare interpretatur. »

Porro instabiles et impii recte comparantur arena maris, primo, propter infinitum eorum, id est stultorum, numerum: arena enim est immensa; secundo, propter duritatem; tertio, propter unionis defectum: impii enim inter se non coherent, non consentiunt, sed sunt sicut arena sine calce; quarto, propter sterilitatem: arena enim plana est sterilis, hanceter sterilitatem adauget mare salsum in eam exestuans. Quocirca Origenes, Augustinus et Hesychius notant arenas symbolo denotari homines impios, utpote steriles et torreos. In his ergo consistit et abdit se dæmon, ut per bestiam maris, id est, per mundi fastum et superbiam, et per bestiam terre, id est per sapientiam et sensum carnalem, Ecclesiæ et fideles oppugnet. Hi enim sunt tres fidelium hostes et antagonista perpetui, scilicet draco, bestia maris, et bestia terre, id est diabolus, mundus et caro, qui jugiter cum Sanctis in arenam descendunt et concertant. Stat inter duos medium diabolus, quia ipsa est dux belli, mundumque et carnem regit et concitat ad bellum fidelibus inferendum: ita Alcazar.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Vidit Joannes bestiam habentem cornua decem et capita septem, similem pardo, habentem pedes ursi et os leonis, loquentem blasphemias contra Deum et Sanctos, eosque perseguentes, ac dominante omnibus gentibus, qua ob omnium adoratur, quia visa era a mortuis resurrexisse. Hæc bestia erit Antichristus. Secundo, vers. 11, videt aliam bestiam facientem ignem de calo descendere, utique imago prioris bestie loquatur, aliaque prodigia: qua docet et jubel adorari prioris bestiam, ejusque characteres omnes cauiscant, vetans ne cui sine eo quipiam emere aut vendere liceat. Hæc bestia erit pseudo-prophetæ, et precursor Antichristi. Tertio, vers. 18, numerus nominis prioris bestie, id est Antichristi, dicitur fore 666.

1. Et vidi de mari bestiam ascendente, habentem capita septem, et cornua decem, et super cornua ejus decem diadema, et super capita ejus nomina blasphemiae. 2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, et pedes ejus sicut pedes ursi, et os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, et potestatem magnam. 3. Et vidi unum de capitibus suis quasi occidum in mortem: et plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam. 4. Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestie; et adoraverunt bestiam, dicens: Quis similis bestie? et quis poterit pugnare cum ea? 5. Et datum est ei os loquens